

TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRMEİNİN MALİYETLER ÜZERİNE ETKİSİ: KONYA ŞEKER SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ ÖRNEĞİ

Selami GÜNEY*

ÖZ

Türkiye'de özelleştirme olgusunun ortaya çıkmasındaki en önemli etken Devlet tarafından kurulan ya da çoğunluk sermayesi Devlete ait olan ve Devlet eliyle idare edildiği için Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) olarak adlandırılan teşebbüslerin üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. KİT'lerin kamu maliyesi üzerinde oluşturduğu yüksek kamu borç açığı kamu maliyesinin açık vermesine neden olur. Türkiye'de 2011 yılında KİT'lerin kamu üzerinde oluşturduğu kamu borç açığı 1.971.600.000.000,- TL olarak gerçekleşmiştir. KİT'lerin stok borç oranına baktığımızda durum yine hiç iç açıcı görülmemektedir. Yine KİT'lerin stok borçları ise 38.600.000.000,- TL düzeyindedir. Oluşan bu rakamlar nedeniyle geçmişten günümüze kadar gelinen süreçte KİT'lerin kamu üzerinde bir yük olması ve sürekli kamunun borç açığı vermesine neden oluşturması ciddi bir sorun haline gelmiştir. Çalışmada 1992 yılından önce Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak Devlet adına üretim yapan Konya Şeker Sanayi Ticaret ve Sanayi A.Ş'nin özelleştirilmeden önceki ve özelleştirildikten sonraki maliyetleri karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılmada Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'nin 1992 bilanço verileri ile 2010 yılı bilanço verileri kullanılmıştır. KİT'lerin özelleştirmeden önceki mali boyutu ile özelleştirildikten sonraki mali boyutu arasında oluşan farklılıklar finansal açıdan değerlendirilip sonuca gidilmiştir. Sonuç olarak özelleştirilme sonrasında Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'nin satış gelirlerinde %1000 artış ve karının da %300 artış gerçekleştirdiği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle KİT'lerin özelleştirilmesi kamu üzerindeki borç stokunun ve kamu borç açığının önlenmesinde etkili bir yapılanma şeklini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: KİT, Finansman, Stok, Kar, Zarar, Özelleştirme, Kamu

Jel Kodu: L33

THE EFFECT OF PRIVITIZATION ON COSTS (REGARDING KONYA SUGAR FACTORY CASE)

ABSTRACT

The most important factor in the emergence of the phenomenon of privatization is that the production costs of State Economic Enterprises(SEE) are too high in Turkey. That SEE pose high borrowing deficit on the public finance causes public finance to have deficit. In 2011 the public borrowing deficit on the public finance which SEE has posed has been calculated as 1.971.600.000.- TL in Turkey. Looking at the debt ratio of the stock of SEE, the situation is not pleasant at all. And debt stock of SEE is at the level of 38.600.000.000,- TL. Due to these figures, from past to present, that SEE has been a burden on the public and causes to deficit in debts presents a big problem. In the study, the costs of Konya Sugar Industry, which was making production as a state economic enterprise on behalf of the state before 1992, were compared accordingly before and after its privatization. In the benchmark, balance sheet data for 1992 of Konya Sugar Industry and balance sheet data for 2010 have been used. The differences of SEE financial situation before and after privatization have been financially evaluated and a deduction has been made. As a conclusion, it is realized and concluded that there were %1000-fold increase in the sales revenue of Konya Sugar Industry and %300-fold increase in profit after privatization. For this reason, we may suggest that the privatization of SEES has formed an effective way of structure for preventing the debt stock on the public and public debt deficit.

Keywords: SEE, Finance, Inventory, Profit, Loss, Privatization, Public

Journal of Economic Literature (JEL): L33

---

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi İİBF, sguney@erzincan.edu.tr

GİRİŞ

Özelleştirme; 1982 yılında Başkan Ronald REAGAN tarafından Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'nde kurulan Federal Mülkiye İnceleme Teşkilatı (Federal Property Review Boord) ile başlamıştır (Yaşlıkaya, 2004: 1-331). ABD'deki bu özelleştirme birçok kamu kurumunun özelleştirmesinin de önünü açmıştır. İtfaiye, çöp toplama gibi yerel yönetimin üstlendiği hizmetleri veren kurumlar özelleştirilerek 40.000 nüfuslu yerel yönetimli belediyelerdeki memur sayısında önemli azalmalar sağlanmıştır.(Aktan, 1986: 37-42).

Türkiye'de 1984 yılında başlayan özelleştirme çalışmaları 2012 yılına gelmesine rağmen henüz tam manasıyla bitirilememiştir. Bitirilmeyen özelleştirmelerin maliyetini ortaya koymak amacıyla Konya Şeker Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin özelleştirmeden önceki ve sonraki bilanço ve gelir tablosundan elde edilen veriler ışığında yapılan bu çalışmayla özelleştirmenin gerekliliğinin altı çizilmeye çalışılmıştır.

1.ÖZELLEŞTİRME

1.1. Özelleştirmenin Tanımı ve Açıklaması

Özelleştirme, Kamunun sahip olduğu ticari ve sınai teşebbüsler ile varlıkların mülkiyet, yönetim ve denetimlerinin tamamen veya kısmen özel kişi ve kuruluşlara devredilmesidir.

Özelleştirmede hisse senedi satışıyla Devlete ait varlıkların özel şahıslara devri, dünyada sık görülen bir uygulamadır, Ancak, özelleştirme sadece Devlete ait kuruluşların özel kesime devri değildir. Devletin veya kamu kesimine ait kurumların, monopol oldukları sahaları serbestleştirme veya özel sektöre açmaları, ihale yöntemi ile bazı işlerin özel kesime yaptırılması, özel sektör kuruluşlarına yatırım amacı ile teşviklerin verilmesi de özelleştirme dir. Bu açıdan bakıldığında özelleştirme kavramı kamu kesiminin sahip olduğu ticari ve sınai teşebbüslerin mülkiyet, yönetim ve denetimlerinin tamamen veya kısmen özel kişi ve kuruluşlara devredilmesi, kamusal veya yarı kamusal mal ve hizmetlerin finansmanının ya da üretiminin özelleştirilmesi, kamu hizmetlerinin ihale, imtiyaz verme gibi yollarla özel kesime yaptırılması, kiralama ve finansal kiralama, ortak yatırım ve hizmet alımları için yardımda bulunulması, piyasa mekanizmasının işlemlerini engelleyen her türlü yasal ve kurumsal serbestleşmenin sağlanması, düzenlenmesi ve uygulanmasını kapsamaktadır (<http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10150.pdf> Emir ve Toksoy,28)

1.2. Özelleştirmenin Sebepleri

Tüm dünyayı etkileyen bir olgu olarak ortaya çıkan özelleştirmenin sebeplerini aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- 1- Piyasa ekonomisi tezinin, Devletçi Sosyal Demokrat ve Marksist yaklaşımlarla, Devletin ekonomik işlevleri konusunda girdiği tartışmalardan üstün çıktığı inancının kabul görmesi,
- 2- Genel olarak halkın, İkinci Dünya Savaşı sonrasında desteklediği Devletleştirme ve refah Devleti anlayışının enflasyon, aşırı vergi yükü, dış ticaret açıkları ve bütçe sınırlarını zorladığına ikna olmaları,
- 3- Sosyal Refah Devleti, KİT'ler ve Planlamadan oluşan bir modeli seçen ülke ekonomilerinin iddia edildiği ve beklenildiği gibi bir performans göstermemesi, merkezi planlı ekonomilerde ortaya çıkan genel tıkanma ve çöküntü,

- 4- Sermaye piyasasının bulunmayışı ya da gelişmemiş olması yüzünden işletme performansı denetiminin yetersiz kalması, güdeleyici amaçların ve cezaların bulunmaması, iş disiplininin zayıflaması sonucu ekonominin genel performansının azalması,
- 5- Özelleştirme uygulamaları sonucu ilave birtakım ekonomik faydaların elde edilebileceğine yönelik görüşlerin yaygınlık kazanması ve bu görüşlere alternatif olabilecek ekonomik politikaların ortaya konulamaması,
- 6- Ekonomik ve siyasal gücün aynı elde toplanmasının yaratacağı sakıncaların ancak özelleştirme ile giderebileceği düşüncesinin güçlenmesi,
- 7- Kamunun hâkim olduğu ekonomik modellerde, yapısal özelliklerin bir sonucu olarak rekabetin gerçekleştirilememesidir. (Orkunoglu, 2010: 3).

1.3. Özelleştirmenin Amaçları

Özelleştirmenin ana felsefesi, Devletin, asli görevleri olan güvenlik, genel yönetim ve adaleti sağlaması ayrıca özel sektör tarafından yüklenilemeyecek yatırımları yapması, ekonomik faaliyetleri ise özel sektörün yapmasıdır.

Özelleştirme ile ulaşılmak istenen amaçlar; ekonomik ve mali amaçlar, sosyal amaçlar ve siyasi amaçlar olmak üzere üç başlık altında incelenebilir

a. Ekonomik ve Mali Amaçlar

Özelleştirmelerin amacı serbest piyasa mekanizması içinde, işletmelerin Devletin daha etkin çalıştırılacağı varsayımına dayanmaktadır. Ulusal ekonomi rekabet piyasasının kurallarına göre yönetilirse hem tek tek işletmelerin hem de tüm ekonominin etkinliği sağlanır, sonuçta toplumun refahı yükselir. Bu durumun gerçekleşmesi için Devletin ekonomiye müdahalesinin asgariye indirilmesi, piyasadaki tüm mal ve hizmetlerin özel işletmeler tarafından üretilmesi gereklidir. (Yılmabaşar, www.ortamgazetesi.com: 23.01.2012)

b. Sosyal Amaçlar

Özelleştirmenin sosyal amacı olarak gelir dağılımındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve sermayenin tabana yayılması gösterilmektedir. Gelir ve servet dağılımının düzeltilmesi ve servetin geniş kitlelere yayılmasında özelleştirmeden yararlanılabilir. Bunun başarılı olabilmesi için KİT hisselerinin gelir ve serveti düşük olanlarca satın alınmasını özendirici bazı tedbirlerin alınması gereklidir. (Yaralıoğlu,1990: 2).

c. Siyasal Amaçlar

KİT'lerin özelleştirilmesinde akla ilk gelen konunun ideolojik yanısıdır. Kapitalist ideolojilerde birey özgürlükleri ön plandadır ve Devletin ekonomiye müdahalesi kabul edilmemektedir. Bu görüşe göre ekonomi serbest piyasa kurallarıyla işlemelidir. Türkiye'de KİT'ler kapitalist gelişmeye öncülük etmek ve destek vermek için kurulmuşlardır. İktidara gelen liberal eğilimli partiler özelleştirme konusunu gündeme getirmişlerdir. Ancak yönetim değişikliklerinde, Devletçilik ilkesinden hareket eden sosyal demokratlar iktidara geldiğinde kurumları Devletleştirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın belirli bir ekonomik tercihi yoktur. Ancak Devlet sistemi olarak sosyal devlet sistemi benimsenmiş, ekonomik ve sosyal haklarda bir liste halinde anayasada yer almıştır. Bu hakların işler hale gelebilmesi uygun koşulların devlet tarafından sağlanması halinde mümkündür. Toplumdaki yolsuzlukların ve sorunların kaynağı olarak sosyal devletin gösterilmesi,

dolayısıyla onu hedef gösterip kaldırılmasını istemek hem ülke topraklarını hem de onun üzerinde yaşayan insanları gözden çıkarmak demektir. Sosyal Devlet ideali Anadolu'nun ve Türk toplumunun güvencesidir. (Kepenek,1991: 150).

1.4. Özelleştirmenin Fayda ve Sakıncaları

Özelleştirmenin Faydaları: KİT'ler anonim şirketlere dönüşerek daha verimli çalışacak ve ekonomik gelişmeye daha çok katkı yapacaktır. Bu sayede sermaye tabana yayılacak, ekonomik gelişmeye katkısı olmayan kıymetli madenler ve gayrimenkule yatırılan gelir getirmeyen yatırımlar, ekonomiye kazandırılarak yatırıma dönüştürülmesi sağlanacaktır. Devletin sınırlı kaynakları, KİT yatırımları ve onların borçlarını ödemek yerine, halkın öncelikli ihtiyaçlarına göre altyapı yatırımlarına ayrılacaktır. Rasyonel ekonomik kararların çoğu piyasanın serbest rekabet düzeni içinde verilecektir. Ekonomi canlılık kazanacak verimsizlik ve durgunluk azaltılarak, tüketicilere kaliteli ürün ve hizmet sunulacaktır. Özelleştirilen kuruluşlar piyasa taleplerine göre faaliyet göstereceğinden tüketici tercihleri optimal düzeyde karşılanacaktır. Özel firmaların tüketici tercihlerini dikkate alarak uygun sayı ve çeşitlilikte ürün üretmekle kara geçme ve büyüme düşünceleri ekonomi için itici güç olacaktır. Özelleştirme sonucu serbest rekabet ortamı doğacaktır. İktisadi kararlar, serbestçe ve piyasa göstergelerine göre alınabilecek veya verilebilecektir. KİT'leri kendilerine rakip gören firmalar, özelleştirme sonucu daha kaliteli ve ucuz ürünler ile hizmete yönelecektir. Banka mevduatı ve taahhüt gibi tasarruf araçlarına sahip olanların elde ettikleri gelir yeni yatırımlara ve hizmetlere harcanacak, dolayısıyla bu durum hayat standardının yükselmesine olumlu etki yapacaktır. Bu arada ülkeye çağdaş teknoloji transferi hızlanacak, dış rekabet gücü artacak bu da paralelinde ihracatı artıracaktır. Halkın mülkiyete ortak olmasıyla, sermayenin tabana yayılması gerçekleşecek, ülkede demokrasinin güçlenmesine daha hızlı olacaktır.

Özelleştirmenin Sakıncaları: Özelleştirme ile ekonomide piyasa kurallarına işlerlik kazandırmak ve Devlet tekellerinin kırılması amaçlanmaktadır. Fakat özel sektördeki bir işletmenin tekel olmanın avantajını kötüye kullanma ihtimali daha fazladır. Devletin çekildiği iktisadi bir alanda en büyük payı elinde bulunduran veya tek başına kalan özel firma, bu avantajını kötüye kullanabilir. Tekel durumuna bir takım yasal sınırlamalar getirilmemesi durumunda, özelleştirme tüketicilerin hayat standardında düşüşlere sebep olabilir. Özelleştirmeye, işletme kaynakları en etkin biçimde kullanacak, fakat tüketici yararı gözetilmeyecektir. Çünkü özel sektörün varlık nedeni kârıdır. Dolayısıyla özelleştirilen bir firmanın, kâr amacı taşımayan mal veya hizmet üretmesi düşünülemez. Özelleştirmeye, kamunun KİT'ler aracılığı ile gerçekleştirdiği sosyal amaçlı kamu hizmeti yara almaktadır. Kamu hizmeti veren KİT'ler özelleştirildikten sonra ortaya çıkacak boşluk başka ekonomik önlemlerle yeniden düzenlenmelidir. Özelleştirmenin bir başka sakınca ise, etkin olmayan üretim uygulamasına son verilmesi ile kaynakların serbest kalacağı ve bunun sanayi dışındaki vergi mükellefi ve tüketicileri olumsuz yönde etkileyeceğidir. Bu durumda üretici ve işgücü kesiminin güç durumda kalabileceği düşünülebilir. Fakat bu tür kuruluşlarda Pazar ekonomisine ayak uydurmak ve rekabet yapabilmek için bu tür uygulamanın kaçınılmaz olduğu ortadadır. Özelleştiren işletmelerdeki fazla iş gücünün tazminatlarının ödenerek işten çıkarılmaları da problem doğurmaktadır. Öncelikle aşırı personelin aynı işletme içinde ek üretim yapmasına yönelik yeniden örgütlenmesi, norm kadroları oluşturarak iş değerlendirme uygulaması ya da mülkiyete sahip olacak özel sektör yönteminin öteki işletmelere transferi yöntemlerinden biri uygulanabilir. Özelleştirme sonucu ortaya çıkan işsizliğin giderilebilmesi için sektördeki sınırlamaların kaldırılması ve özellikle çok sayıda küçük işletmenin kurulmasının sağlanmasına imkân verilmesi ile yeni iş olanakları oluşturacağı ileri

sürülmektedir. KİT'lerin özelleştirilmesi ile yönetimi devralacak yeni işverene kolaylık sağlamak için Türkiye'de 8.Haziran 1984 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile sözleşmeli personel statüsü oluşturulmuştur. Bu durum işsizlik oluşturacak başka bir sakınca oluşturmaktadır. Diğer sakıncaların özelleştirmeyi etkileyecek kadar önemli olmadığı ileri sürülmektedir. Bu görüştekiler yeniden yapılanma ile ortaya çıkacak potansiyel sıkıntıların çözümlenebileceğini savunmaktadırlar. Özelleştirme yalnız kısa dönemde problem olabilir, hükümet de bu süre içinde iş ve meslek güvenliği kaybını fonlarla karşılamalıdır.

2.TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME

2.1. Genel Açıklama

Türkiye'de 1930'lu yıllardan bu yana Kamu İktisadi Teşebbüsleri kurulurken ülkedeki üretim yetersizliğinin giderilmesi, ekonomik kalkınmayı sağlamak, temel gereksinimleri bir an önce karşılamak, altyapıyı güçlendirmek, özel sektöre destek olmak gibi amaçlarla kurulmuşlardır. Devletçilik politikasının izlendiği dönemlerde bile KİT'lerin işlevlerini tamamladıkça özel sektöre elverişli şartlarla devri daima gündemde olmuştur. Ekonomik gelişme hızlandıkça ve özel girişimler eliyle yeterli miktarda ve uygun koşullarda ürün arzı başlayınca, birçok KİT'lerin varoluş amacı ortadan kalkmaya başlamıştır. KİT'ler faaliyetlerinin gerektirdiği parasal kaynakları kendileri oluşturamadıkları zaman devlet bütçesine yük olmaktadır. KİT'lerin finansman açıkları genellikle devlet tarafından karşılanmaktadır. Zaman içinde KİT'lerin giderek büyümesi, gelişen teknolojiye ayak uyduramaması, fiyat ve tarife ayarlarındaki gecikmeler, aşırı istihdam gibi nedenlerle işletme açıkları büyümüş ve üstlenilen yatırımlar için gerekli finansmanın borçlanma yoluyla karşılanması, bu kuruluşların bütçeleri üzerinde önemli yükler oluşmasına neden olmuştur. KİT sübvansiyonları ve borçlanmalar sebebiyle kamunun finansman yükünün artmasını önlemek için, teşebbüslerin ekonomi içindeki paylarının daraltılması ve bunlara verilen sübvansiyonların azaltılarak kendine yeten kuruluşlar haline gelmesi için özelleştirme uygulamasına başlanmıştır. Böylece, özelleştirme ile KİT'lerin hazine üzerindeki yükü hafifletecek, hem daha rasyonel bir işletme ve üretim yapısı oluşturularak yüksek fiyat artışlarına gitme zorunluluğunu azaltma imkânı doğacaktır. Sosyal gerekçelerin başında gelir ve servetin yeniden dağılımının sağlanması gelmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde farklı boyutlarda da olsa, gelir ve servetin dağılımında dengesizlikler bulunmaktadır. Toplumda mevcut gelir ve servetin yeniden dağılımının sağlanması için özelleştirme de bir politika aracıdır.

1970'li yıllardan başlayarak yaygınlaşan arz yönlü iktisat görüşünde, ekonomik yaşamdaki istikrarsızlıkların nedeninin Devletin ekonomiye doğrudan veya dolaylı olarak yaptığı müdahalelerin olduğu, serbest piyasa ekonomisinin ise sosyal refahın artırılması için yeterli bulunduğu görüşü savunulmuştur. Bu akımında etkisiyle Türkiye'de 1980'den başlayarak ortaya konulan siyasal tercih, KİT'lerin özel sektöre satılmasının, toplumda özel mülkiyetin yaygınlaşmasına imkân vereceği, böylece piyasa ekonomisinin işlemesi için ortamın iyileşeceği yönündedir. 1980'li yıllardan itibaren dış finans dar boğazı içinde olup IMF ile anlaşmak ve stand by sözleşmesi imzalamak durumunda olan ülkelerin tamamı, KİT'lerini özelleştirme koşulunu kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu şartı kabul ettikleri halde başarılı bir özelleştirme politikası izleyemeyen (Türkiye ve Brezilya gibi) ülkelere ise sözleşmeye rağmen kredi muslukları açılmamıştır. 5 Nisan 1994 kararları sonrası IMF ile stand-by anlaşmasına rağmen Türkiye'de yeterince dış kredi sağlanamamasında

özelleştirme faaliyetlerinde anlamlı bir yol alınmamış olmasının payı bulunmaktadır(Yanardağ ve Süslü, 3, 2002)

2.2. Türkiye’de Özelleştirmenin Ekonomik Durumu

Kamu İktisadi Teşebbüsleri(KİT), kamu kaynaklarını kullanmak suretiyle iktisadi alanda faaliyet gösteren devlet kurumlarıdır. KİT’ler İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) ve Kamu İktisadi Kuruluşu(KİK) diye ikiye ayrılır. Her iki kuruluşta da sermayenin tamamı devlete ait olduğu halde, İDT’ler ekonomik alanda ticari esaslara göre mal ve hizmet pazarlamaktadırlar. KİK’ler ise tekel niteliğindeki mal ve hizmetler pazarlamaktadırlar. Kamu yararı gözeterek üretim yaparlar. Kamu tarafından oluşturulan bu kurumlar zamanla devlete yük olmaya başladıkları için özelleştirilmeleri gündeme gelmiştir.

Türkiye’de özelleştirme çalışmaları 1984 yılında başlamıştır. 1986 yılından itibaren hız kazanan bu çalışmalar sonucunda 2012 yılı itibarıyla 43.600.000.000,- USD gelir elde edilmiştir. Aşağıdaki Tablo: 1’de 85–2012 döneminde gerçekleştirilen özelleştirmeler ve elde edilen gelirleri gösterilmiştir:

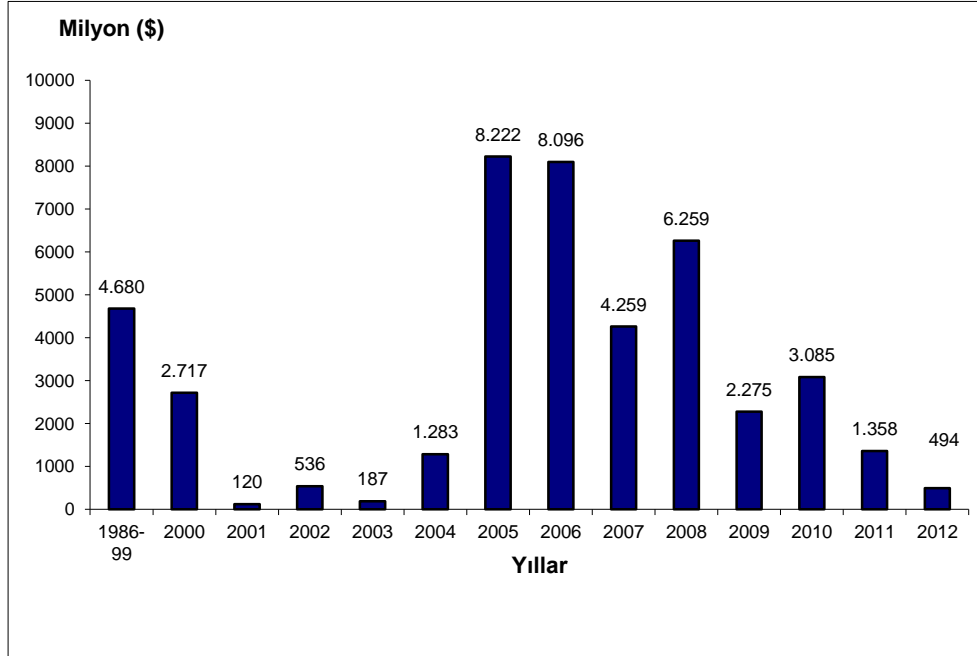
Tablo: 1

1985 -2012 Dönemi Gerçekleştirilen ve Devredilen Özelleştirme İşlemleri			
Yıllar	1985–2010	2011	2012
Satış Yöntemi	(USD)	(USD)	(USD)
Blok Satış	20.257.066.639	0	186.520.000
Tesis/ Varlık Satışı	12.429.720.087	1.351.960.629	307.088.202
Halka Arz	7.053.283.819	0	0
İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında Satış	1.261.053.768	0	0
Yarım Kalmış Tesis Satışı	4.368.792	0	0
Bedelli Devirler	713.797.924	6.457.498	77.515
Toplam	41.719.291.029	1.358.418.127	493.685.717

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı(ÖİB)

http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm, 09.11.2012

Grafik:1
1985–2012 Yılları Özelleştirmeleri

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı(ÖİB)

http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yillara_gore.htm, 09.11.2012

Yukarıdaki grafik ve tablo incelendiğinde Türkiye’de 1985-2010 yılları arasında toplam 41.719.291.029 USD’la en yüksek özelleştirmenin yapıldığı görülmektedir. Özelleştirme gelirleri 2011 yılında 1.358.418.127 USD, 2012 yılında ise 493.685.717 USD’dir. Toplamda ise 43.571.394.873 USD gelir elde edilmiştir. Ancak Aralık 2012 ayı içerisinde özelleştirmesi yapılan otoyollar ve Seyitömer Termik Santrali ihalesi henüz daha Rekabet Kurumu tarafından onaylanmadığı için bu tabloda gösterilmemiştir. Eğer o özelleştirme gelirleri de ilave edilirse 2012 yılında 8.341.685.717 USD’lik bir gelire 1985 yılında başlayan özelleştirme çalışmalarında en yüksek özelleştirme gelirinin elde edildiği görülmektedir.

3. TÜRKİYE’DE ÖZELLEŞTİRMENİN MALİYETLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KONYA ŞEKER SANAYİ ve TİCARET ANONİM ŞİRKETİ ÖRNEĞİ

3.1. Maliyet Kavramı

Maliyet, bir mal ve hizmetin elde edilmesi için yapılan değer kullanımlarıdır. Bir ürünün yapısındaki bileşenler, hammaddeler, işçilik ve genel giderlerdir. Üç ayrı şekilde ortaya çıkan bu giderlerin bilinçli bir şekilde analizlerinin yapılması, maliyetlerinin oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Bir ürünün yapılışında doğrudan kullanılan malzemelere direkt malzeme denir. Direkt malzeme ürün maliyetine direkt olarak yüklenmelidir. Genellikle direkt malzeme kolaylıkla ölçülebilmeli, aynı cins üründe aynı miktarda bulunmalı ve ekonomik açıdan önemli miktarlarda kullanılmalıdır. Bir başka deyişle direkt madde, hangi üretim veya üretim partisi içine ne miktarda girmesi

gerektiğinin hesabı kolaylıkla yapılabilen maddeler olarak tanımlanmaktadır. Üretimin devamını sağlamak için kullanılması zorunlu olan, fakat üretimin bünyesine girmeyen malzemeye endirekt malzeme denir. Bunlar kısaca hangi ürün bünyesine girdiği kolaylıkla anlaşılmayan malzemelerdir.

İşçilik maliyetleri de direkt işçilik ve endirekt işçilik olarak ikiye ayrılır. Hangi ürünün yapımında kullanıldığı kolayca görülen işçilik direkt işçilik olarak tanımlanmaktadır. Beton döken işçi, kumaş dokuyan tezgâh işçisi direkt işçilik maliyetine birer örnektir. Bunun yanında ustabaşlarının, nezaretçilerin maaş ve ücretleri direkt işçilik maliyetleri olarak, genel üretim harcamaları içine alınmaktadır.

Endirekt malzeme ve en direkt işçilik yanında ürünün üretilmesi sırasında göz önünde bulundurulması gereken daha birçok maliyet bileşeni vardır. Bu maliyet bileşenlerinin hepsine birden genel yönetim giderleri denir. Bina araç-gereç satın alımı, muhasebe ve personel bölümlerine devamlı bakımlar yapılması, bina vergilerinin ödenmesi v.b harcamalar ise genel idare harcamalarına dâhil olmaktadır. Maliyetlerin hesaplanması yukarıda sözü edilen maliyet unsurlarının belirtilmesi ile mümkündür. Üretimi oluşturan bu bileşenlerin hesaplanması, analizlerin yapılması ve kontrol edilmesi işletme için çok büyük önem taşımaktadır.

3.2. Özelleştirme ve Maliyet İlişkisi

Özelleştirme çalışmalarının en önemli sebebi olarak devlet eliyle işletilen kurumların kamu kaynaklarını olduğundan fazla tüketmesi ve bu işletmelerin özel sektör tarafından daha az maliyetle ve daha verimli çalıştırılacağı tezidir. Kamu kurumlarının elden çıkarılmasına neden olacak kadar önemli olan maliyet nasıl bir kavramdır? Maliyetler gerçekten özelleştirmeyle indirilebilir mi?

KİT'lerde üretim ve tedarik planlamasının ve kontrolünün etkin bir şekilde yapıldığı söylenemez. Çok çeşitli mal ve hizmetlerin üretimini yapan KİT'lerde hangi tür malın ne miktarda üretileceğine ve ihtiyaç duyulduğuna ilişkin ciddi bir planlama çalışması bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak KİT'lerin üretimlerinde dönemsel olarak ihtiyaç fazlası ile karşılaşmaktadır. Diğer yandan üretim planlamasına gerekli önem verilmemesi nedeniyle, kapasiteye göre üretim gerçekleştirilememekte, üretim kapasite kullanım oranlarının çok altında kalmaktadır (ÖİB,2004: 14). Ayrıca özelleştirmeyle maliyet arasındaki ilişki kamu ve özel firmaların karlılık ve etkinliklerinin karşılaştırılmasıyla ortaya konulabilir. Özel girişimler temelde kar maksimizasyonunu amaçlarken, kamu girişimlerinin bazen birbirleriyle çelişen çok değişik amaçlara sahip olması, metodolojik ve teknik açıdan bu tür karşılaştırmalara kuşkuyla bakmayı gerektirir. Gözlem ve araştırmalar çoğunlukla kamu üretiminin özel üretime oranla daha başarısız olduğunu göstermiştir. Örneğin, İngiliz Devleti, maden sendikasının hükümeti devirecek politik güce sahip olması sebebiyle İkinci Dünya Savaşı sonrası otuz yıl boyunca kömür madenlerini işler tutmak için aşırı harcama yapmıştır. Türkiye'de kamu sektörüne ait kömür madeni şirketinde çalışan bir işçi sağladığı gelirden daha fazla ücret almaktadır. Devlet elde ettiği gelirin altı katını işçilere maaş olarak ödemektedir. Bu da Devletin her yıl kömür madeninden dolayı elde ettiği gelirin altı katı zarar etmesi demektir. Filipinler'de ise Devlet sahipli elektrik kurumu ülkenin pek çok yerinde günde yedi saat elektrik kesmektedir. Bangladeş'te Devlet tekeli nedeniyle ülkede toz şekerin fiyatı dünya seviyesinin iki katına zorlarken, ihtiyaç fazlası 8000 işçinin istihdam devam etmektedir; Tanzania'da Devlet sahipli ayakkabı fabrikası, Dünya Bankası'nın desteğiyle dahi kapanmadan önce üretimini kapasitesinin %4'nün üstüne çıkaramamıştır (Demir, 2000: 22-23)

3.3. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nde Uygulaması

3.3.1. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş., Konya, Eskişehir, Akşehir, Ilgın ve Cıvırı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri, Konya Sınai Kalkınma A.Ş., ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin ortaklıkları ile 10.000.000,- TL sermaye ile 1952 yılında kurulmuştur. Şirketin ilk şeker fabrikası olan Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikası'nın temeli 13 Eylül 1953'de atılmış, 19 Eylül 1954 tarihinde üretime başlanmıştır. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikası'nın kuruluşunda ayrıca kamu payı olarak %24'lük bir pay bulunmaktadır. 1954 yılında şeker kanunu yürürlükte olduğu ve o kanuna göre özel veya kooperatif birliklerinin şeker fabrikası işletme imkânı olmadığı için çoğunluk hissesi kooperatiflerde olmasına rağmen yönetim Türkiye Şeker Fabrikaları T.A.Ş bünyesinde yapılmıştır. Fabrikanın yönetimi 1992 yılında şeker kanununda yapılan değişiklikle kamu payı olan %24 oranındaki hisse Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na tarafından satılarak özelleştirilmiştir. Fabrika 1966 yılında 2 700 ton/gün, 1978 yılında 6 000 ton/gün, 1997 yılında ise 10 000 ton/gün pancar işleme kapasitesine ulaşmıştır. Şirket 1997 yılından sonra yaptığı yatırımlar ve atılımlar sayesinde Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikasını Türkiye'nin en büyük 500 Sanayi Kuruluşu içerisinde 36. büyük şirket olarak, Türk tarım sektörüne yön veren dev bir sanayi kuruluşu haline getirmiştir. 2010 yılı itibarıyla Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikası bünyesinde, Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikası dışında 12.000 ton/gün pancar işleme kapasiteli Çumra Şeker Fabrikası, yıllık kapasitesi 140.000 ton olan Türkiye'nin ilk sıvı şeker üretim tesisini bulundurmaktadır. Ayrıca 2007 yılında üretime başlayan 840 000 litre / yıl kapasiteli biyoetanol tesisi, 2005 yılında faaliyete geçen küp ve paket şeker paketleme tesisi, çikolata tesisi, Sert şeker tesisi, yem fabrikası ve 2009 yılında faaliyete başlayan Seydibey Tarımsal Ürünler Tesisi de özelleştirmeden sonra Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikasının atılımlarını gösteren tesisler olarak göze çarpmaktadır. (<http://www.konyaseker.com.tr/> 07.02.2012)

Tablo: 2. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikası'nda Ortaklar ve Sermayedeki Payları

Ortağın Ticaret Unvanı/ Adı Soyadı	Sermayedeki Payı(TL)	Sermayedeki Payı(%)
Pankobirlik	4.204.887	0.90
Anadolu Birlik Holding	255.524.145	54.37
Akşehir Ilgın Pancar Kooperatifi	94.860.985	20.18
Alpullu Pancar Kooperatifi	29.373.350	6.25
Balıkesir Bursa Pancar Ekicileri Koop.	25.848.545	5.50
Afyon Pancar Kooperatifi	16.214.088	3.45
Uşak Pancar kooperatifi	11.201.046	2.38
Diğer	32.772.954	7.78
TOPLAM	470.000.000	100.00

Kaynak: Konya Şeker Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi 2009 Yılı Faaliyet Raporu

3.3.2. Konya Şeker Fabrikasındaki Maliyetlerin Özelleştirme Öncesi ve Sonrası Durumu

Çalışmada Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti Fabrikasından elde edilen veriler ışığında; 1992 yılında özelleştirilmeden önceki gelir tablosu ve bilanço ile özelleştirilmeden sonraki dönemi temsilen 2010 yılına ait gelir tablosu ve bilanço incelenmiştir.

Tablo: 3. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketinde Maliyet Etkinliği

Rasyolar	Özelleştirme Öncesi	Özelleştirme Sonrası
	1992	2010
Karlılık		
Satış Karlılığı= Kar/ Satışlar	0.29	0.09
Varlıkların Getirisi=Kar/ Varlıklar	0.31	0.11
Öz sermaye Getirisi= Kar/ Öz sermaye	0.77	0.15
Satış ve Gelir Etkinliği		
Kişi Başına Satış Miktarı Satışlar/ Personel Sayısı	10.6 Kg	15.27 Kg
Kar/ Personel Sayısı	13.049,- TL	36.714,- TL
Maliyet Etkinliği		
SMM/ Satışlar	0.61	0.73
Gen.Yön.Giderleri/Satışlar	0.01	0.02
Arş.Gel. Gid/ Satışlar	0.01	0.06
Paz.Sat.Dağ.Gid/ Satışlar	0.007	0.03
Gen.Yön.Giderleri/SMM	0.01	0.03
Arş.Gel. Gid/ SMM	0.002	0.06
Paz.Sat.Dağ.Gid / SMM	0.01	0.05
Toplam Personel Gid/ SMM	0.20	0.15
Şeker Üretimi(ton)	292,148	496,350
Şeker Satışı(ton)	284.792,- TL	451.570,-TL
Kurulu Pancar İşleme Kapasitesi(ton)	1.654.00	3.350.167
Kapasite Kull. Oranı= Teorik Kap./Fiili Kap.	0.89	0.98
İşlenen pancar miktarı (ton)	1.568.000	3.303.000

¹Bu çalışmada Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1992 ve 2010 yılına ait gelir tablosu ve bilançosundan alınan veriler kullanılmıştır

Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti'nin yönetimi 1992 yılında özelleştirilerek yönetimi pancar üreticileri tarafından oluşturulan Pankobirlik'e devredilmiştir. Bu tarihten sonra Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti yaptığı atılımlarla özelleştirme için örnek bir uygulama halini almıştır. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti 2010 itibarıyla sekiz fabrikadan oluşan bir holdingdir. Değerlendirmeler yapılırken bu durumun göz önüne alınması gerekir. Karlılık açısından bakıldığında, monopol piyasanın etkileri açıkça görülmektedir. Giriş ve çıkışların olmadığı özel yatırımın sokulmadığı bu piyasada o derece yüksek karların olması normal karşılanabilir. Ancak serbest piyasa şartlarının hüküm sürdüğü piyasalarda o kadar yüksek karlar elde etmenin mümkün olmayacağı gerçektir. Bu durumda rasyolarda açıkça görülmektedir. Yani yüksek karlar normal karlara dönüşmüştür. Karlardaki düşüş direkt olarak varlık karlılığını ve öz sermaye karlılığını da etkilemiştir. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş asıl başarısını maliyetler üzerinde göstermektedir. 1992 yılında satılan malların maliyetinin satışlara oranı %61 iken bu oran 2010 yılında %73 olarak görülmüştür. Normalde maliyetlerde artış görülmesine rağmen bunu 8 fabrikaya bölündüğünde fabrika başına % 9.125'lik bir oran ortaya çıkmaktadır, bu da maliyetlerde 6 kat azalma olduğunu gösterir. Genel yönetim giderleri/ satışlar toplamda %1'den %2'ye çıkarak %1lik artış göstermiştir. Oysa bu artış tesis bazında %75'lik bir azalmayı gözler önüne sermektedir. Araştırma geliştirme giderleri / Satışlar %1'den %6'ya çıkmıştır. Toplamdaki bu artış fabrika bazında %25'lik bir azalmaya denk gelmektedir. Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri / Satışlar rasyosu serbest piyasa ekonomisinin gereği büyük bir artış göstererek %3'e çıkmıştır. Genel yönetim giderlerinin satılan mallar maliyetine etkisi toplamda artmasına rağmen fabrika bazında %1'den %0.375'e düşmüştür. Yani 3/2 oranında azalma sağlanmıştır. Araştırma geliştirme giderlerinin satılan mallar maliyetine oranı toplamda binde 2'den %6'ya çıkmıştır. Devamlı değişen ve gelişen serbest piyasada beklentilere uygun ürünler üretmek için sürekli olarak ürününüzün fonksiyonlarını artırmak ve talep edilir olması sağlamak gerekir. Bu sebeple araştırma ve geliştirme harcamalarındaki artışı normal karşılamak gerekir. Pazarlama satış ve dağıtım giderlerinin maliyetler içinde artış göstermesi daha önce değinildiği gibi serbest piyasa ekonomisinde normal karşılanmalıdır. Çünkü serbest piyasa ekonomisinde var olmanın temeli ürünün istenildiği anda istenilen yerde ve istenilen miktarda bulunması gerekir. Ayrıca ürünün akılda kalıcı olması için ürünü tanıtan faaliyetlerin olması gerekir. Bu sebeplerden dolayı serbest piyasa ekonomisinde işletmelerin pazarlama, satış ve dağıtım giderlerinin monopol piyasalara göre fazla olması normaldir. Özelleştirme karşıtlarının en büyük dayanağı olan işsizlik artar görüşü Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti Fabrikası özelleştirmesiyle çökmüştür. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti Fabrikası özelleştirildikten sonra yaptığı yatırımlarla işçi çıkarmanın aksine yeni iş sahaları açmış ve bunun sonucunda 2010 yılında geçici ve daimi kadroda olmak üzere toplam 32.500 kişi bir istihdam etmiştir. İstihdamdaki bu artış Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti 'ne bulunduğu bölgedeki güveni artıran bir unsurdur. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Şti Fabrikası her yıl yaptığı yatırımlarla üretim kapasitesini sürekli artırmıştır. Bu artışa paralel olarak fabrikaların verimlilik oranı da artış göstermiş ve %98'lik bir orana ulaşmıştır. Kapasitenin artması ve verimliliğin artması üretilen şeker miktarında da artışa sebep olmuştur.

SONUÇ

Özelleştirme dünya ülkelerinin 1971 petrol krizi ile gündemlerine gelen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlete yük olan ve kamu kaynaklarının halkın refahı yerine zarar eden kurumlara aktarılmasına yol açan olgunun ortadan kaldırılmasına yol açan bir harekettir. Özelleştirme ile birlikte Devletler ekonomik faaliyetlere yatırım yapmaktan

çıkarak sosyal Devlet düşüncesinin yayılması için gerekli adımları atma imkânına kavuşmuşlardır.

Özelleştirme olgusu ayrıca tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarına etkin maliyet kontrolünün ne kadar önemli olduğunu göstermekle kalmamış, aynı zamanda yönetim kadrolarının oluşumunu belirleyen en önemli etken olmuştur. Globalleşen dünyada rekabetin kaçınılmaz olması özelleştirmeyle gelen etkin maliyet kontrolünü tüm kuruluşların vazgeçilmez ögesi yapmıştır. Devletin halktan aldığı vergilerle desteklediği kurumların bile maliyet kontrolü olmadan ayakta bile kalamadığı gerçeği özel sektör üzerinde olumlu etkiler yapmıştır. Bu nedenle özel sektör işletmeleri sürekli olarak kendi maliyetlerini kontrol etmek zorunda kalmışlar ve yönetim kadrosunu oluştururken bile işe aldıkları elemanların nitelikleri arasında maliyet ve muhasebe bilgisini en önemli unsur olarak belirtme gereğini hissetmişlerdir.

Özelleştirmenin dünya gündemine girmesiyle birlikte lehinde ve aleyhinde olan birçok kişi ve kurum ortaya çıkmıştır. Özelleştirmenin lehinde olan gruplar kamu kaynaklarının halkın refahını artırmak için harcanması yerine hantal yapılarıyla millete yük olan kamu kuruluşlarına harcanmasına karşıydılar. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti bu fikri savunan grupların tezlerinde ne kadar haklı olduklarını ortaya koyan güzel bir örnektir. Hatta özelleştirme yapılan veya yapacak olan ülkeler için örnek gösterilecek bir performansa sahiptir. Konya Şeker Fabrikası özelleştirildikten sonra satış gelirlerini %1000, karını ise %300 kat artırmış bir şirkettir. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti bu performansını yeni tesisler ekleyerek sürdürmektedir. 2010 yılı itibarıyla 8 tesisden oluşan ve Türkiye'de ilk 500 sanayi kuruluşu içinde 36. sırada yer alan bir holding haline gelmiştir. Konya Şeker Fabrikası özelleştirmeden sonraki dönemde ayrıca 404.000.000,- USD'lık bir yatırım yaparak bulunduğu çevreye yeni iş imkânları sağlamıştır. Özelleştirmeye karşı olanların en büyük dayanağı olan işsizliğin artacağı ve çalışan insanların işsiz kalacağı fikri, Konya Şeker Fabrikasında tam tersine gerçekleşmiş ve bu dönemde çalışan sayısında önemli miktarda artış olmuştur. 2010 yılı itibarıyla Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti'de geçici işçiler de dâhil olmak üzere 32500 kişi çalışmaktadır. Sonuç olarak özelleştirme doğru yöntemlerle yapıldığında Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş'ti örneğinde olduğu gibi hem maliyetleri azaltmakta hem de bulunduğu bölgeye lokomotiflik ederek o bölgenin insanlarına yeni iş sahaları açmaktadır. Konya Şeker Sanayi ve Ticaret A.Ş Fabrikası 2010 yılında Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşu içinde 36. sırada yer alarak ve binlerce insana iş sahası açarak bunu kanıtlamıştır. Özelleştirmenin ne kadar gerekli olduğunun en büyük kanıtı 10.000.000.- TL sermaye ile kurulmuş bir şirketin 2010 yılı sonunda sermayesini 470.000.000,- TL'ye yükseltmiş olması ve piyasa değerinin 2010 yılı itibarıyla 5.000.000.000,- USD olması gösterilebilir.

Özelleştirme kavramı zarar eden Devlet kuruluşlarının özel sektöre devri olarak bilinmesine rağmen, bu kavram günümüzde birçok işletmeyi bünyesinde barındıran holding türü yapılanmaların etkin kontrol edilmesi ve yönetilmesinde faydalanacakları bir olgu olarak görünmektedir. XXI. yüzyılda artan rekabet nedeniyle her işi yapmak ve büyük kazançlar sağlamak artan rekabet şartları nedeniyle zorlaşmaktadır. İşletmeler uzman oldukları iş kollarında dünyada meydana gelen değişiklikleri devamlı gözlemlemek ve üretimlerini o gözlemler sonucu elde ettikleri hedef kitlelerin beklentileri doğrultusunda yapmak zorundadırlar. Bu durum bir nevi KİT haline gelmiş olan holding kuruluşlarını özelleştirme kavramı çerçevesinde etkin maliyet kontrolüne sevk etmiştir. Bu bağlamda Koç Holding zayıf olduğu perakende sektöründen çıkmak zorunda kalmış ve uzmanlık alanı olan dayanıklı tüketim ve otomotiv sektörüne ağırlık vermiştir. Ayrıca Sabancı

holding bünyesinde yer alan kimya ile ilgili iş kollarında birleşmelere gitmiş, bankacılık, perakende sektörü ve enerji kollarında yoğunlaşmıştır.

Sonuç olarak işletmeler kendilerine çizecekleri gelecek perspektifinde özelleştirme uygulamalarının iş yaşamına kattığı yeni akımlardan faydalanmalıdırlar. Bu bağlamda etkin maliyet kontrolü sağlayacak birimler oluşturmaları gerekir. Ayrıca holding türü işletmelerde maliyetleri yüksek olan ve kontrol edilemeyen iş kollarını başkalarına devretmede özelleştirmeden yararlanabilirler. Yönetim kadroları oluşturulurken muhasebe biriminin üst yönetime bağlı bir uzmanlık birimi olarak kurulmasında özelleştirmenin olgularından faydalanılabilmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C.C; (1993); “Posta ve Telekomünikasyon Hizmetlerinde Yeniden Yapılanma ve Özelleştirme Uygulamaları (ABD ve İngiltere Örnekleri)”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Yıl:8, Sayı: 92–93
- ALTUĞ, O., (1999); “Maliyet Muhasebesi” Türkmen Kitabevi,12. Baskı, İstanbul
- BANAR, K., (2008); “Maliyet Muhasebesi” Anadolu Üniversitesi Yayını, yayın No,1524, Eskişehir
- BÜYÜKMİRZA, H. K., (2010); “ Maliyet ve Yönetim Muhasebesi” Gazi Kitabevi Tic.Ltd. Şti, 5. Baskı, Ankara
- DEMİR, O., (2000); “Özelleştirmenin Gereçekleri ve Engelleri” Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 1, s-1-18
- EMİR, M – TOKSOY, D.(1993) “Özelleştirmenin Amaçları ve Türkiye’deki Uygulama Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”,TMMOB A1 Sayani Kongresi Bildirileri, Ankara
- KEPENEK, Y., (1990); 100 Soruda Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) , Gerçek Yayınevi, İstanbul
- ORKUNOĞLU, F. I., (2010); “Özelleştirme ve Alternatifleri”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı.22, ss.1-22
- ÖZTÜRK, N., (2002); “Özelleştirme Ders Notları” Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Ankara
- ŞAYLAN, G., (1998); “Devletin Yeniden Yapılanması, Türkiye’de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları”,Türkiye Bilimler Akademisi Proje Raporu, s. 160.
- ŞENER, H. E., (2000);“Kuramsal Açından Postmodern Kamu Yönetimi ”Demokrasi Kuşağı için Girişim Dergisi, No: 1-2, s.13-28
- TÜMER, E. Ö., (2004); “Türkiye’de Özelleştirmenin Ücret ve İstihdam Üzerine Etkisi” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- YANARDAĞ M.Ö; SÜSLÜ B., “ Türkiye’de Özelleştirmenin Nedenleri ve Uygulamaları” Mevzuat Dergisi, Yıl:5, Sayı:55, ss. 1–15
- YARALIOĞLU, K., (1990); “Özelleştirme ve Türkiye’deki Uygulamalar”, DEÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1990,Cilt 5, Sayı 2, s. 451-465

YILMABAŞAR,E., (2012); [http:// www. Ortam Gazetesi. com/ printa. php? col= 106&art= 1882](http://www.OrtamGazetesi.com/printa.php?col=106&art=1882), 23.01.2012

<http://www.konyaseker.com.tr/?sayfa=icerik&pgid=166&text=166> 07.02.2012

<http://www.nber.org/chapters/c10182.pdf>

<http://www.cgdev.org/content/publications/detail/2759/>

<http://actrav.itcilo.org/actrav-english/telearn/global/ilo/frame/privaf.htm>

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=9709>

http://www.aucc.ca/_pdf/english/programs/cepra/carruthers_slides.pdf

<http://www.cfr.org/publication/10682/>

<http://www.oib.gov.tr.9.11.2012> program uygulamalar/yillara göre 9.11.2012